

ZAIF ESHITUVCHI BOLALARDA UCHRAYDIGAN DEPRESSIYANING
KELIB CHIQISH SABABI, HOLATI, TURLARI VA BUNDAY BOLANI
DEPRESSIYADAN QUTQARISHDA AYRIM METODLAR.

Samatova Munavvarxon Fazliddin qizi

Mardanova Muyassar Muxiddin qizi

*Nizomiy nomidagi TDPU maxsus pedagogika- (surdopedagogika)
3-bosqich talabalari.*

Xudoyberdiyev Ilxom

*Jizzax viloyatida joylashgan 1-sonli Alohida ta`lim ehtiyojlari bo`lgan
bolalar maktabi psixolog, o`qituvchisi.*

Annostation: *Hearing impairment is a disease that affects millions of people around the world, including children. Living with such a disability can have a significant impact on the emotional well-being of the child, making them more prone to depression. This article explores the various causes of depression in hearing impaired children and discusses the importance of meeting their mental health needs. The article also provides some feedback on what types of therapy can better help children with hearing impairments get out of depression.*

Keywords: *depression, children with hearing impairment, cognitive therapy, ART therapy.*

Аннотация: *Нарушение слуха-это заболевание, которым страдают миллионы людей во всем мире, включая детей. Жизнь с такой инвалидностью может существенно повлиять на эмоциональное благополучие ребенка, делая его более склонным к депрессии. В этой статье исследуются различные причины депрессии у детей с нарушениями слуха и обсуждается важность удовлетворения их потребностей в психическом здоровье. Опять же, в статье также приводятся некоторые соображения о том, какие виды терапии могут лучше всего помочь детям с нарушениями слуха преодолеть депрессию.*

Ключевые слова: *депрессия, дети с нарушениями слуха, когнитивная терапия, арт-терапия.*

Annostatsiya: *Eshitish qobiliyatining buzilishi butun dunyo bo'ylab millionlab odamlarga, shu jumladan bolalarga ta'sir qiladigan kasallikdir. Bunday nogironlik bilan yashash bolaning hissiy farovonligiga sezilarli ta'sir*

ko'rsatishi mumkin, bu esa ularni depressiyaga ko'proq moyil qiladi. Ushbu maqola eshitish qobiliyati zaif bolalarning ruhiy tushkunlikka tushishining turli sabablarini o'rganadi va ularning ruhiy salomatligiga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish muhimligini muhokama qiladi. Maqolada yana, qanday terapiya turlari eshitishda nuqsoni bor bolalarga depressiyadan chiqishda yaxshiroq yordam berishi haqida ham ayrim mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: *Depressiya, Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, Kognitiv terapiya, ART terapiya.*

KIRISH

Avvalo bolalarda depressiya bo'lishi mumkinmi, va bo'lgan taqdirda qanday keng atrqalgan turlari mavjudligi haqida ma'lumot olsak.

Har qanday turdagi bolalarda depressiya turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin va mavjud ba'zi muhim turlarga quyidagilar kiradi:

1. Katta depressiv buzilish (MDD): Kundalik faoliyatga ta'sir qiluvchi doimiy qayg'u hissi yoki faoliyatga qiziqishning etishmasligi bilan tavsiflanadi.

2. Doimiy depressiv buzilish (PDD): Kamida bir yil davom etadigan surunkali, uzoq muddatli depressiv simptomlarni o'z ichiga oladi.

3. Kayfiyatni buzuvchi buzilish buzilishi (DMDD): Odatda tez-tez jahldor va doimiy asabiy yoki g'azablangan kayfiyatdagi bolalarda tashxis qilinadi.

4. Bipolyar buzuqlik: depressiv va manik holatlar o'rtasidagi kayfiyat o'zgarishini o'z ichiga oladi, ammo bolalarda manik alomatlar kamroq namoyon bo'lishi mumkin.

5. Depressiv kayfiyat bilan moslashish buzilishi: Muayyan stressga javoban yuzaga keladi, bu esa sezilarli stress va buzilishlarni keltirib chiqaradi.

Depressiyaning muayyan turini aniqlash moslashtirilgan aralashuvlar va yordam uchun juda muhimdir. To'g'ri tashxis qo'yish va to'g'ri davolash strategiyasi uchun ruhiy salomatlik bo'yicha mutaxassislar bilan maslahatlashish zarur.

Endi esa Zaif eshituvchi bolalarda depressiya sababari va uni bartaraf etish haqida o'rganamiz.

Eshitish qobiliyati zaif bolalarda depressiyaga turli omillar ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ijtimoiy izolyatsiya va muloqotdagi qiyinchiliklar yolg'izlik yoki chetlanish tuyg'usiga olib kelishi mumkin. Aloqalarni o'rnatishdagi qiyinchiliklar va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tushunmovchiliklar, umidsizlik yoki o'zini past baholashga yordam beradi. Ta'lim sohasidagi kurashlar, zo'ravonlik yoki xabardorlik va yordamning yetishmasligi bu muammolarni yanada kuchaytirishi mumkin. Eshitish qobiliyati zaif bolalarda

depressiyaning oldini olish va uni boshqarishda erta aralashuv, samarali muloqot strategiyalari, qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish va psixologik jihatlarni hal qilish juda muhimdir.

Bunda avvalo zaif eshituvchi bolada ruhiy tushkunlikning sabablari, rivojlanish turlarini aniqlab olish zarur.

Bular: 1. Muloqot to'siqlari: Eshitish qobiliyati zaif bolalar duch keladigan eng katta qiyinchiliklardan biri bu muloqotdagi qiyinchilikdir. Bu umidsizlik, izolyatsiya va yolg'izlik tuyg'ulariga olib kelishi mumkin. Tasavvur qiling-a, bola suhbatni tushunishda qiynalayotgan yoki muhim ma'lumotni o'tkazib yuborishi mumkin, bu esa juda xafa bo'lishi mumkin. Ijtimoiy o'zaro munosabatlarda to'liq ishtirok eta olmaslik ularning umumiy hissiy va ruhiy farovonligining pasayishiga olib keladigan begonalashish tuyg'usini keltirib chiqarishi mumkin.

2. Tengdoshlarini rad etish va haqorat qilish: Eshitish qobiliyati zaif bolalar tengdoshlari tomonidan qo'rqitish uchun turli xil yoki hatto oson nishon sifatida ko'rilishi mumkin. Boshqalarni tushunish va empatiyaning etishmasligi istisno, masxara va izolyatsiyaga olib kelishi mumkin.

3.(Hissiy) Stigma va kamsitish eshitish qobiliyati zaif bolalarning ijtimoiy, hissiy va ta'lim rivojlanishiga to'sqinlik qilib, ularga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Salbiy qarashlar yoki stereotiplar yolg'izlanish, o'zini past baholash va inklyuziya uchun cheklangan imkoniyatlarga olib kelishi mumkin. Stigmaga qarshi kurashish eshitish qobiliyati zaif bolalarning farovonligi va muvaffaqiyatini qo'llab-quvvatlaydigan inklyuziv muhitni rivojlantirish uchun juda muhimdir.

Qanday yechimga ehtiyoj tug'iladi? Eshitish qobiliyati zaif bolalarda depressiyaning hal qilishda ularning o'ziga xos sharoitlarini tan oladigan va tegishli yordam ko'rsatadigan yondashuvni qo'llash juda muhimdir. Eshitish qobiliyati zaif bolalarda depressiyaning davolashda foydali bo'lishi mumkin bo'lgan ba'zi strategiyalar:

1. Erta aniqlash va aralashuv: Eshitish qobiliyati zaif bolalarda depressiya belgilarini aniqlash juda muhimdir. O'qituvchilar, ota-onalar va g'amxo'rlik qiluvchilar hushyor bo'lishlari va doimiy qayg'u, faoliyatdan voz kechish, xatti-harakatlar yoki uyqu rejimidagi o'zgarishlar va diqqatni jamlashda qiyinchiliklar kabi alomatlarini izlashlari kerak. Erta aniqlash o'z vaqtida aralashuvga olib kelishi mumkin, bu natijalarni yaxshilashda juda muhimdir.

2. Muloqotni qo'llab-quvvatlash: Eshitish qobiliyati past bolalar o'z his-tuyg'ularini va ehtiyojlarini ifoda etishlari uchun samarali muloqot juda

muhimdir. Imo-ishora tili tarjimonlari, nutq terapiyasi va yordamchi qurilmalar (masalan, eshitish apparatlari yoki koxlear implantlar) kabi tegishli aloqa yordamini ta'minlash ularning boshqalar bilan muloqot qilish va ulanish qobiliyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, depressiyaga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan umidsizlik va izolyatsiya tuyg'ularini engillashtirishga yordam beradi.

3. Hissiy yordam: Eshitish qobiliyati zaif bolalarda ruhiy tushkunlik uchun hissiy yordam ko'rsatish ularning noyob tajribalarini tan olish va o'z his-tuyg'ularini ifoda etish uchun xavfsiz va tushunarli muhitga ega bo'lishini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Hissiy yordamning ahamiyati juda kattaligini inobatga olib uni kengroq izohlab o'tamiz. Hissiy yordam berishning ba'zi usullari:

A) Ochiq muloqotni rag'batlantirish: bolani his-tuyg'ulari va fikrlari haqida gapirishga undash. Sabr qiling, faol tinglang va his-tuyg'ularini tasdiqlang. Ularga xafa bo'lish yoki xafa bo'lish yaxshi ekanini va siz ularni qo'llab-quvvatlash uchun borligingizni bildiring.

B) Qo'llab-quvvatlash tarmog'ini ta'minlang: bolani boshqa eshitish qobiliyatiga ega bolalar yoki qo'llab-quvvatlash guruhlari bilan bog'lang, ular o'z muammolarini tushunadigan tengdoshlari bilan muloqot qilishlari va tajriba almashishlari mumkin. Bu izolyatsiya tuyg'usini kamaytirishga yordam beradi va tegishlilik tuyg'usini ta'minlaydi.

C) O'z-o'zini hurmat qilishni o'rgatish va rivojlantirish: bolaga eshitish qobiliyatini tushunishga yordam bering va ularning holati haqida yoshiga mos ma'lumot bering. Ularni o'zlarining kuchli tomonlari va yutuqlarini nishonlashga va ijobiy o'z imidjini rivojlantirishga undash. O'z-o'zini hurmat qilish depressiya bilan bog'liq salbiy fikrlar va his-tuyg'ularga qarshi kurashishga yordam beradi.

D) Xobbi va mashg'ulotlarni rag'batlantirish:

Eshitish qobiliyati zaif bolani ruhiy tushkunlikdan qutqarish uchun maxsus tayyorgarlik talab etilmasa-da, ta'lim va xabardorlik ota-onalar, tarbiyachilar va o'qituvchilar uchun juda muhimdir. Asosiy bilim va tushunish foydali bo'lishi mumkin bo'lgan ba'zi sohalar:

4. Eshitish qobiliyatini yo'qotish haqida tushuncha: Eshitish qobiliyati zaif bolalar duch keladigan noyob muammolarni yaxshiroq tushunish uchun eshitish qobiliyatini yo'qotish sabablari, turlari va oqibatlarini haqida bilib oling. Ushbu bilim ruhiy tushkunlik belgilarini aniqlashga yordam beradi va tegishli yordamni taklif qiladi.

5. Aloqa usullari: Imo-ishora tili, labda o'qish va eshitish apparatlari yoki koxlear implantlar kabi yordamchi qurilmalar kabi turli xil aloqa usullari bilan tanishing. Ushbu usullarni tushunish samarali muloqotni osonlashtirishga yordam beradi va bola o'zini tushunilgan va qo'shilgan his qilishini ta'minlaydi.

6. Hissiy muloqotdagi farovonlik: (Kognitiv va ART terapiya) Eshitish qobiliyatini yo'qotish bolaga qanday hissiy va psixologik ta'sir ko'rsatishi haqida o'zingizni tarbiyalang. Depressiya belgilari va alomatlari va boshqa ruhiy salomatlik muammolari haqida bilib oling. Ushbu bilim sizga erta ogohlantirish belgilarini aniqlash va kerak bo'lganda tegishli yordam ko'rsatish yoki professional yordam so'rash imkonini beradi.

Kognitiv terapiya, ko'pincha kognitiv-xulq-atvor terapiyasi (CBT) deb ataladi, eshitish qobiliyati zaif bolalar uchun ularning fikrlari, his-tuyg'ulari va xatti-harakatlariga e'tibor qaratish uchun foydali bo'lishi mumkin. Eshitish buzilishi kontekstida CBT hissiy muammolarni, ijtimoiy qiyinchiliklarni va ularning holati bilan bog'liq kognitiv buzilishlarni hal qilishi mumkin.

Kognitiv terapiyani yanada soddalashtirib ifodalashni ham lozim topdik.

A) Kognitiv terapiyada emosional farovonlik: Kognitiv terapiya bolalarga eshitish qobiliyatining buzilishining hissiy ta'sirini engishda, umidsizlik, tashvish yoki depressiya kabi muammolarni hal qilishda yordam beradi. Salbiy fikrlash shakllarini aniqlash va o'zgartirish orqali u sog'lom hissiy javoblarni targ'ib qiladi.

B) Ijtimoiy ko'nikmalar: Eshitish qobiliyati zaif bolalar uchun ijtimoiy muloqotlar qiyin bo'lishi mumkin. Kognitiv terapiya ijtimoiy ko'nikmalarni, muloqot strategiyalarini va o'z-o'zini himoya qilishni rivojlantirishga qaratilgan. Bu ularga ijtimoiy vaziyatlarni yanada samarali boshqarishga imkon beradi.

C) Yengish strategiyalari: Moslashuvchan kurash strategiyalarini o'rgatish juda muhim. Kognitiv terapiya bolalarni stressni boshqarish, eshitish qobiliyatining buzilishi bilan bog'liq muammolarni hal qilish va chidamlilikni rivojlantirish uchun vositalar bilan jihozlaydi.

D) Kognitiv terapiyada O'z-o'zini hurmat qilish: Eshitish qobiliyati zaif bolalar jamiyatdagi munosabatlar tufayli o'z-o'zini hurmat qilish muammolariga duch kelishi mumkin. Kognitiv terapiya o'z-o'zini salbiy idrok etishni maqsad qilib qo'yishi, ijobiy o'zini-o'zi imidjini rivojlantirish va ularning kuchli va qobiliyatlarini kuchaytirishi mumkin.

E) Muloqot strategiyalari: Kognitiv terapiya og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot nuqtai nazaridan muloqot qobiliyatlarini yaxshilash ustida ishlashi mumkin. Bu aloqa haqidagi qo'rquv yoki noto'g'ri tushunchalarni bartaraf

etish va samarali o'zaro ta'sir qilish uchun amaliy strategiyalarni taqdim etishni o'z ichiga olishi mumkin.

F) Ta'limni qo'llab-quvvatlash: Diqqat, xotira va muammolarni hal qilish qobiliyatlari kabi o'rganish bilan bog'liq kognitiv jihatlariga murojaat qilish juda muhimdir. Kognitiv terapiya eshitish qobiliyati past bolalar uchun o'quv tajribasini optimallashtirish uchun ta'lim tadbirlarini to'ldirishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, o'ziga xos yondashuv individual ehtiyojlarga, yoshga va eshitish qobiliyatining zo'ravonligiga qarab farq qilishi mumkin. Terapevtlar, o'qituvchilar va oilalar ishtirokidagi hamkorlikdagi sa'y-harakatlar eshitish qobiliyati zaif bolalarning kognitiv rivojlanishi va farovonligi uchun keng qamrovli va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishga yordam beradi.

7. Art-terapiya eshitish qobiliyati zaif bolalarni rehabilitatsiya qilish jarayonida ularning rivojlanishi, muloqoti va hissiy holatining turli jihatlarini hal qilish orqali muhim rol o'ynaydi.

O'z navbatida Art terapiyaning ham inobatga olinishi kerak bo'lgan alohida hususiyatlari mavjud.

A) Og'zaki bo'lmagan ifoda: Eshitish qobiliyati zaif bolalar og'zaki muloqotda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkinligi sababli, san'at ifoda uchun og'zaki bo'lmagan vositani ta'minlaydi. Chizish, rasm chizish yoki boshqa ijodiy faoliyatlar orqali ular og'zaki ifodalash qiyin bo'lishi mumkin bo'lgan fikrlar, his-tuyg'ular va tajribalarni etkazishlari mumkin.

B) Hissiyotlarni ifodalash va bardosh berish: Art-terapiya bolalarga o'z his-tuyg'ularini o'rganish va ifodalash uchun xavfsiz joy taklif etadi. Bu eshitish buzilishining hissiy ta'siri bilan shug'ullanadiganlar uchun juda muhim bo'lib, ularga umidsizlik, izolyatsiya yoki o'zini o'zi anglash tuyg'ularini qayta ishlashga yordam beradi.

C) O'z-o'zini hurmat qilishni oshirish: Badiiy faoliyat bilan shug'ullanish bolalarga muvaffaqiyat va muvaffaqiyatlarni his qilish imkonini beradi, ijobiy o'zini o'zi imidjiga hissa qo'shadi. San'atdagi muvaffaqiyat ularning o'zini o'zi qadrlashiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan salbiy ijtimoiy munosabatlar va stereotiplarga qarshi turishga yordam beradi.

D) Art terapiya jamoaviy mashg'ulotlarida muloqot ko'nikmalarini oshirish: San'at muloqot ko'nikmalarini yaxshilash uchun ko'prik bo'lib xizmat qilishi mumkin. Vizual vakillik orqali bolalar umumiy muloqot rivojlanishini qo'llab-quvvatlab, g'oyalar, tajriba va his-tuyg'ularni etkazish qobiliyatini mashq qilishlari va yaxshilashlari mumkin.

E) Ijtimoiy shovqinni rivojlantirish: Guruhdagi art-terapiya mashg'ulotlari eshitish qobiliyati past bolalarga tengdoshlari bilan qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv muhitda muloqot qilish imkoniyatini beradi. San'at loyihalari bo'yicha hamkorlik jamoaviy ish, ijtimoiy ko'nikmalar va jamiyat tuyg'usini rivojlantirishi mumkin.

F) Sezgi stimulyatsiyasi: (TAKTIL va hissiy) Badiiy faoliyat turli sezgilarni jalb qiladi va qimmatli hissiy stimulyatsiyani ta'minlaydi. Bu, ayniqsa, eshitish qobiliyati buzilgan bolalar uchun foydali bo'lib, ularning umumiy hissiy rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin.

G) Boshqa terapiya usullari bilan integratsiya: Art terapiya nutq terapiyasi yoki kognitiv terapiya kabi boshqa rehabilitatsiya strategiyalarini to'ldirishi mumkin. U eshitish qobiliyati past bolalarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun yaxlit yondashuvni taklif etadi.

H) Ijodkorlikni va muammolarni hal qilishni rag'batlantirish: Badiiy faoliyat ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rag'batlantiradi. Tasavvuriy fikrlashni rag'batlantirish eshitish qobiliyati past bolalar uchun kuch va qobiliyat va moslashuvchanlik tuyg'usini rivojlantirishi mumkin.

Art-terapiyani rehabilitatsiya jarayoniga kiritish rivojlanish va farovonlikning ko'p qirrali xususiyatini tan oladi. Eshitish qobiliyati zaif bolalarni o'rganish, o'zini ifoda etish va ularning ahvoli bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun ko'p qirrali va yoqimli vositani taqdim etadi.

Xulosa: Depressiyaning oldini olish uchun eshitish qobiliyati zaif bolalarni qo'llab-quvvatlash ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi. Ularning his-tuyg'ulari haqida ochiq muloqotni rag'batlantiring, maslahat yoki terapiyadan foydalanish imkoniyatini ta'minlang, uyda va maktabda qo'llab-quvvatlovchi muhitni yarating va aloqani yaxshilash uchun yordamchi qurilmalar yoki texnologiyalar kabi resurslarga ega bo'lishini ta'minlang. Kuchli qo'llab-quvvatlash tarmog'ini yaratish va o'zini o'zi qabul qilishni rag'batlantirish ham ularning hissiy farovonligiga hissa qo'shishi mumkin. Mutaxassislar va o'qituvchilar bilan muntazam ravishda ro'yxatdan o'tish ularning taraqqiyotini kuzatishga va har qanday muammolarni tezda hal qilishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR:

1. Б.Д. Корсунская , Чтение как цель и средство в системе дошкольного обучения глухих // Дефектология. – 1975
2. Рау Наталия Александровна, О воспитании глухонемых дошкольников. // Делегатка, 1924

3. Словообразование в развитии речи глухонемого ребенка [Текст] : дис. канд.пед. наук.:Бронислава Давыдовна Корсунская. - М., 1944.
4. Статья Развитие интеллекта у детей с нарушениями слуха
5. Федор Рау , Формирование устной речи у глухих детей –М,1946
6. ДЕПРЕССИЯУДЕТЕЙ ИПОДРОСТКОВ Joseph M Rey, TolulopeTBella-Awusah, JingLiu
7. S.S. Omontoshevna, M.D. Rahmatullaevna –Bolalarrivojlanishidaginuqsonlarningklinikasoslaril–MahallavaoilalT. 2022
8. 50 КОГНУТИВНЫЙ ТЕРАПИЯ Гельман И.Ф Делегатьяка 1987.
9. Abdusamatov, H., & QURBANOVA, M. (2022). Some social and psychological advice for families who have been destroyed. In Conference Zone (pp. 22-24).
10. Mamurjonovna, N. D. (2020, June). The concept of psychological service and its controversial issues in family. In Archive of Conferences (Vol. 2, No. 2, pp. 34-36).
11. Nuraliyeva, D. M. (2020). Examining the orientation of women in the field of psychosocial service for the family and the empirical analysis of psychological qualities. In International scientific and practical conference Cutting Edge-science Primedia E-launch page115-116. USA Conference Proceedings (Vol. 6).
12. Nuraliyeva, D. M. (2020). THE PROBLEMS OF DEVELOPING SOCIAL PSYCHOLOGICAL MECHANISMS IN THE FAMILY. Theoretical & Applied Science, (1), 711-713.
13. Nuralieva, D. M. (2020). THE CONCEPT OF PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO THE FAMILY. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 405-410).
14. Mamurjonovna, N. D., & Nurislom Ulug'bek o'gli, K. (2022). A STUDY OF THE SOCIAL PERCEPTIONS OF CHILDREN OF HAPPY AND CONFLICTED FAMILIES ABOUT THE FUTURE. In Conference Zone (pp. 9-11).
15. Нуралиева, Д. М. (2022). ОСОБЕННОСТИ ОБЩЕНИЯ ДЕТЕЙ И РОДИТЕЛЕЙ В СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЯХ. Uzbek Scholar Journal, 6, 39-43.
16. Нуралиева, Д., & Абдусаматов, Х. (2021). Ajarlish arafasidagi oilalarga psixologik xizmat ko'rsatishning ijtimoiy psixologik xususiyatlari. Общество и инновации, 2(10/S), 493-498

17. Mamurjonovna, N. D., & Abdugarimova, M. R. (2021, July). ON THE PSYCHOLOGICAL CRITERIA AND ORIGINAL FACTORS OF DISPUTES BETWEEN YOUNG PEOPLE. In Archive of Conferences (pp. 50-55).

Nuraliyeva, D. M. (2021). PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO FAMILIES ON THE VERGE OF DIVORCE. Экономика и социум, (10 (89)), 186-189.

18. Mamurjonovna, N. D. (2022). NIKOH OLDI OMILLARI VA OILA QURISH MOTIVLARINING IJTIMOY PSIXOLOGIK XUSUSIYALARI: Nuraliyeva Dildora Mamurjonovna Farg ‘ona davlat universiteti psixologiya kafedrasida psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD). Asqarova Odinaxon Mamatxonovna Psixologiya magistratura yo‘nalishi 2-kurs talabasi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (12), 312-316.

19. Нуралиева, Д. М. (2022). OILALARGA PSIXOLOGIK XIZMAT KO‘RSATISHNING IJTIMOY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI: Нуралиева Дилдора Мамуржонова ФарДУ психология фанлари бўйича фалсафа доктори,(PhD). Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (11), 370-377.

20. Mamurjonovna, N. D. (2022). O‘SPIRINLARDA MA‘NAVY QADRIYATLARNI SHAKLLANISHIDA OILA MUXITINI TUTGAN O‘RNI: Nuraliyeva Dildora Mamurjonovna FarDU psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori,(PhD) Kenjayeva Dilnozaxon Sadirdinovna Psixologiya (faoliyat turlari bo‘yicha) 2-kurs magistranti. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (12), 293-298.

21. Axrorov, P. Q., & Nuraliyeva, D. M. (2022). AMERIKA PSIXOLOGIYA MAKTABI NAMOYONDALARINING ZAMONAVY TADQIQOTLARINING OZIGA XOS JIHATLARI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 1(10), 59-61.

